

рубежъ, во благо нашимъ страдающимъ братьямъ, во благо чловѣчеству, во славу истинѣ божіей!“ . Вторя Москвѣ, възликовала и заговорила вся русская область, и до сихъ поръ еще не перестаютъ доноситься изъ дальнихъ концовъ нашей земли запоздалые въ своей радости отголоски . . . эти слова государя не были дѣломъ случайнаго личнаго державнаго произволенія. Это было наитіе историческаго духа. . . .*

Тоя мощенъ похватъ на духа дълбоко заседналъ въ народното самосъзнание, въ най-голѣмия си дѣлъ, се дължи на славянскитѣ комитети ; тѣ излъзоха отъ прѣдѣлитѣ на своята официална дѣятелность, смѣло и стремително се заеха съ събиране на парични помощи, достигнали милиони рубли отъ сборъ на мѣдни копейки ; хиляди доброволци се опрѣдѣлиха сами въ служба на това велико движение — прѣдимно дѣло на славянскитѣ комитети, което напомнюва епохата на едноврѣмешнитѣ кръстоносни походи. Доброволцитѣ отпътуваха за Сърбия на чело съ храбрія славянски ратникъ Черняевъ Тоя славянски край бѣ влѣзалъ вече въ неравна кървава борба съ вѣковния врагъ властелина — турчина.

Царьтъ не е искалъ ни да ускори събитията, ни да възпрѣпятствува съ сила на онова, което отдавна бѣ начертала ржката на сждбата.

Българската земя бѣ опустошена съ огънь и мечъ отъ вражеския ѝ господарь. Сто села нѣкога цвѣтущи, бѣха изгорени, четиридесетъ хиляди българи — млади, стари, дѣца и жени, бѣха изклани, двѣ хиляди злочести жени и дѣца най-отвратително обезчестени, петстотинъ злочести българи живи из-

* Татищевъ, Императоръ Александъръ II, стр. 336, т. II.